

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi opintotukilakia siten, että opintotukilain mukaisen opintolainan korot voitaisiin maksaa valtion varoista silloin, kun opintolainan saajan maksukyky on heikentynyt työttömyyden vuoksi tai siitä syystä, että lainansaaja saa äitiys- tai vanhempainrahaa.

Esityksen mukaan valtioneuvosto vahvistaisi perusteet, joilla valtio maksaa työttömän henkilön opintolainan korot. Äitiys- tai vanhempainrahaa saavan henkilön opintolainan korot maksettaisiin valtion varoista, jos lainansaajalle on koron erääntymispäivää edeltävän kuuden kuukauden aikana suoritettu sairausvakuutuslain mukaista äitiys- tai vanhempainrahaa vähintään 50 arkipäivältä eikä hän ole sen lukukauden aikana, jona korko erääntyy, saanut opintotukea. Tukea ei myönnettäisi henkilölle, jonka viimeisim-

mästä opintorahan, aikuisopintorahan tai asumislisän saantikuukaudesta on kulunut enemmän kuin 12 kuukautta.

Ehdotuksen tarkoituksena on opintolainajärjestelmän toimivuuden parantamiseksi lisätä opintolainojen turvallisuutta opiskelijan näkökulmasta, ja toisaalta tavoitteena on vähentää niiden opintolainojen määrää, jotka valtio joutuu takaajana maksamaan, kun tilapäinen työttömyydestä tai lapsen syntymästä aiheutuva taloudellisen tilanteen heikkeneminen muuten johtaisi koko lainan irtisanomiseen.

Esitys liittyy vuoden 1996 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1996 alusta.

SISÄLLYSLUETTELO

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	1
SISÄLLYSLUETTELO	2
YLEISPERUSTELUT	3
1. Nykytila	3
2. Esityksen tavoitteet	3
3. Ehdotetut muutokset	3
4. Esityksen taloudelliset vaikutukset	4
5. Asian valmistelu	4
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	4
1. Lakiehdotuksen perustelut	4
2. Tarkemmat määräykset	5
3. Voimaantulo	5
LAKIEHDOTUS	5
LIITE	
Rinnakkaisteksti	7

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

Opintotukilainsäädäntö uudistettiin 21 päivänä tammikuuta 1994 annetulla opintotukilainalla (65/94). Uudistus oli käynnistetty korkeakouluopiskelijoita koskevana jo syksyllä 1992. Valtion takaama opintolaina on edelleen osa opintotukea. Opintorahamuotoisen tuen kehittämisen vastapainoksi luovuttiin korkotuen maksamisesta opintolainoille ja opintolainan enimmäiskoron määrittämisestä. Opintolainan lainaehtojen sääntelyä vähennettiin muutenkin. Opintotukilakiin ei ole sisällytetty niin sanotun vanhan opintotukilain (28/72) mukaista menettelyä, jossa opintolainan korot maksetaan valtion varoista ilman takaisinmaksuvelvollisuutta lainansaajan ollessa opintonsa päättänyt ja tutkinnon suorittanut työtön henkilö tai jos lainansaaja on koron erääntymiskauden aikana ollut varusmiespalveluksessa tai siviilipalveluksessa taikka on koron erääntymiskauden aikana ollut oikeutettu sairausvakuutuslain (364/63) mukaiseen äitiys- tai vanhempainrahaan.

Opintotukiuudistuksen jälkeen opintolainan käyttäminen opintojen rahoitusmuotona väheni jyrkästi. Osittain tätä vaikutusta oli tavoiteltukin, koska aiempi opintolaina oli ehdotilain edullinen, että se houkutteli osin tarpeettomaan lainanottoon. Uutta opintolainaa ei aina ole uskallettu ottaa, vaikka se opintojen rahoituksen täydentäjänä olisi tarpeellinen. Keskeiseksi syyksi lainanottohalukkuuden vähäisyyteen on eri selvitysten yhteydessä todettu epävarmuus opintojen jälkeisestä työtilanteesta ja siihen liittyvä pelko siitä, että opintolainan hoitaminen aiheuttaa suuria taloudellisia vaikeuksia, jos työnsaanti ei onnistu heti opintojen jälkeen. Toinen maksuvaikeuksia aiheuttava tilanne on lapsen syntyminen opiskeluaikana tai välittömästi opiskeluajan jälkeen. Opintolainan korot lisätään pääomaan niiden lukukausien aikana, joina opiskelija on saanut opintotukea. Jos opinnot ovat tilapäisesti keskeytyneet lapsen syntymän vuoksi, opiskelija joutuu maksamaan opintolainan korot. Jos opiskelu jossain määrin jatkuu, on mahdollista, että opiskelija nostaa opintorahaa äitiys- tai vanhempainloman aikana, jolloin korko lisätään pääomaan. Tämä lisää lainan määrää, ja toisaalta opintotuen käyttö opin-

tojen edetessä tavanomaista hitaammin voi vaikeuttaa opintojen loppuunsaattamista opintotuen avulla. Asevelvollisuutta suorittaville koron maksaminen varusmiespalvelun tai siviilipalveluksen aikana aiheuttaa taloudellisia vaikeuksia.

2. Esityksen tavoitteet

Päättyessään opintotukimenojen leikkauksista, jotka pääosin toteutettiin lukuvuoden 1995 - 1996 opintotukimenoista, hallitus edellytti opintolainajärjestelmän turvallisuutta lisäävien toimenpiteiden käynnistämistä. Tähän liittyvänä toimenpiteenä päätettiin ottaa käyttöön järjestelmä, jossa markkinakorkoisen opintolainan korot voidaan maksaa valtion varoista, kun lainansaaja on työtön, ja erikseen selvitettävällä tavalla, kun lainansaaja saa äitiys- tai vanhempainrahaa. Erikseen on päätetty siitä, että varusmies- ja siviilipalveluksen sekä naisten vapaaehtoisen asepalvelun aikana erääntyvät opintolainan korot maksetaan sotilasavustuksena.

3. Ehdotetut muutokset

Opintotukilakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että lakiin otetaan säännös edellytyksistä, joilla opintolainan erääntyvät korot maksetaan valtion varoista ilman takaisinmaksuvelvollisuutta, kun lainansaaja on työtön tai saa äitiys- tai vanhempainrahaa.

Työttömien henkilöiden opintolainojen korkojen maksamisesta ehdotetaan säädettäväksi tarkemmin valtioneuvoston päätöksellä. Tarkoituksena on, että perusteet koron maksamiseen olisivat samat kuin vanhan opintotukilain mukaisten opintolainojen kohdalla. Vanhassa laissa on edellytetty, että henkilö, jonka opintolainan korko maksetaan valtion varoista on, tutkinnon suorittanut. Tätä edellytystä ei ehdoteta otettavaksi lakiin, koska tietoja tukea saaneiden tutkinnon suorittamisesta ei enää kerätä. Tutkintojen selvittäminen hankaloittaisi hakemusmenettelyä olennaisesti. Edellytyksen poistaminen lisäisi muutamalla henkilöllä etuuden piiriin tulijoiden määrää, mutta tekisi asian hallinnollisen hoitamisen olennaisesti helpommaksi. Tarkoitus on, että opintolainan koron maksamisesta valtion varoista työttömyyden perusteella annettu

valtioneuvoston päätös (725/94) korvataan uudella päätöksellä, jota sovelletaan sekä uuden että vanhan järjestelmän mukaisiin opintolainoihin. Etuuden myöntämisperusteita on tarkoitettu muuttaa siten, että puolison taloudellista asemaa ei otettaisi huomioon ja omien tulojen huomioon ottamista lievennetäisiin jossain määrin.

Ehdotuksen mukaan äitiys- tai vanhempainrahan saajan korot maksettaisiin valtion varoista silloin, kun lainansaajalle on koron erääntymispäivää edeltävää kuuden kuukauden aikana suoritettu sairausvakuutuslain mukaista äitiys- tai vanhempainrahaa vähintään 50 arkipäivältä eikä hän ole sen lukukauden aikana, jona korko erääntyy, saanut opintorahaa. Tarkoituksena on parantaa opiskelijan taloudellisia edellytyksiä keskeyttää opinnot lapsen syntymän ja hoidon yhteydessä ilman taloudellisia vaikeuksia. Tarkoituksena on tukea lähinnä niitä opiskelijoita, joiden äitiys- tai vanhempainraha-kausai ajoittuu opiskelu-aikaan. Tästä syystä esitetään, että etuutta ei maksettaisi henkilölle, jonka edellisestä opintorahan saantikuukaudesta on ennen koron erääntymiskuukauden alkua kulunut enemmän kuin 12 kuukautta.

Korko maksettaisiin valtion varoista lainansaajan hakemuksesta. Etuuden täytönpä nostosta vastaisi kansaneläkelaitos.

4. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Kesäkuussa 1995 uuden järjestelmän mukaista opintolainaa oli 102 000 henkilöllä, ja lainakanta oli 1 290 miljoonaa markkaa. Lainojen keskikorko on tällä hetkellä noin

kahdeksan prosenttia. Toistaiseksi uuden järjestelmän mukaista opintolainaa saaneiden työttömien henkilöiden määrä on vähäinen, arviolta noin 500 henkilöä, joiden laina on keskimäärin noin 30 000 markkaa. Äitiys- ja vanhempainrahan saajia etuuden piiriin tulisi arviolta 500 henkilöä, joiden keskilaina olisi noin 20 000 markkaa. Menolisäys olisi yhteensä 2,8 miljoonaa markkaa. Vanhan lain mukaisten lainojen perusteella valtion varoista maksettavien korkojen määrä vähenee vuoden 1996 aikana, joten korkoavustusten lisäys jää tätä vähäisemmäksi. Uudistuksen tarkoituksena on vähentää takaajan maksettaviksi tulevien markkinakorkoisten opintolainojen määrää. Menettelyn käyttöönotto vähentäisi valtion maksettavaksi tulevien markkinakorkoisten opintolainojen määrää noin 7 miljoonalla markalla.

Vuoden 1996 talousarvioesityksessä on esitetty myös vanhojen opintolainojen korkoavustusmenettelyn kehittämistä tarveharkintaa tarkistamalla ja siten, että korko voitaisiin maksaa valtion varoista suoraan rahalaitokselle. Järjestelmien uudistusten aiheuttama menolisäys olisi yhteensä 3 miljoonaa markkaa. Niiden toteuttamisen arvioidaan vähentävän takausvastuun perusteella valtion maksettaviksi tulevien lainojen määrää 10 miljoonalla markalla vuonna 1996, jolloin nettosäästöksi muodostuu 7 miljoonaa markkaa.

5. Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu virkatyönä opetusministeriössä.

Esitys on tarkastettu oikeusministeriössä.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

2 §. *Opintotuketuudet.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi 2 momentti, jossa säädettäisiin siitä, että työttömän tai äitiysrahaa saavan henkilön opintolainan erääntyneet korot voidaan maksaa valtion varoista ilman takaisinmaksuvelvollisuutta.

16 a §. *Opintolainan koron maksaminen valtion varoista.* Ehdotetaan, että opintonsa päättäneen työttömän henkilön opintolainan

erääntyneet korot maksetaan pankille valtioneuvoston vahvistamin perustein. Samoin ehdotetaan, että valtio maksaisi opintolainan erääntyneen koron myös silloin, kun lainansaajalle on koron erääntymispäivää edeltävän kuuden kuukauden aikana suoritettu sairausvakuutuslain mukaista äitiys- tai vanhempainrahaa vähintään 50 arkipäivältä eikä hän ole sen lukukauden aikana, jona korko erääntyy, saanut opintotukea. Korkoa ei kuitenkaan maksettaisi äitiys- tai vanhempainra-

haa saaneelle, jos hänen viimeisestä opintorahan saantikuukaudesta on kulunut enemmän kuin 12 kuukautta.

29 §. *Muutoksenhaku.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että muutoksenhakua koskevat säännökset koskisivat myös päätöstä siitä, että opintolainan korko maksetaan valtion varoista.

41 §. *Tietojenantovelvollisuus.* Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että opiskelija olisi velvollinen antamaan opintotukietuuden myöntämiseksi tarvittavat tiedot. Tällöin tietojenantovelvollisuus kattaisi myös opintolainan koron maksamiseksi valtion varoista tarvittavat tiedot.

42 §. *Tietojen käyttö.* Pykälän sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että opintolainan koron maksamista koskevan asian ratkaisemisessa voitaisiin käyttää kansaneläkelaitoksen hallussa muutoin olevia tietoja. Kansaneläkelaitos olisi myös velvollinen antamaan opetusministeriölle tietoja valtion

varoista maksettavista opintolainan koroista sille kuuluvien tilastointi-, suunnittelu- ja kehittämistehtävien hoitamiseksi.

2. Tarkemmat määräykset

Valtioneuvosto vahvistaisi erikseen ne perusteet, joilla opintonsa päättäneen työttömän henkilön opintolainan erääntyneet korot maksetaan pankille valtion varoista.

3. Voimaantulo

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan vuoden 1996 alussa. Lain täytäntöönpanon edellyttämiin toimiin voitaisiin kuitenkin ryhtyä ennen sen voimaantuloa.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun opintotukilain (65/94) 29 §:n 1 momentti, 41 §:n 1 momentti ja 42 §, sekä lisätään 2 §:ään uusi 2 momentti sekä lakiin uusi 16 a § seuraavasti:

2 § *Opintotukietuudet*

Työttömän ja äitiys- tai vanhempainrahaa saavan henkilön tämän lain mukaisen opintolainan erääntyneet korot voidaan tässä laissa säädettyin edellytyksin maksaa valtion varoista ilman takaisinmaksuvelvollisuutta.

16 a § *Opintolainan koron maksaminen valtion varoista*

Valtion varoista maksetaan opintonsa päättäneen työttömän henkilön opintolainan

erääntyneet korot pankille valtioneuvoston erikseen vahvistamin perustein.

Valtion varoista maksetaan opintolainan erääntyneet korot myös, jos lainansaajalle on koron erääntymispäivää edeltävän kuuden kuukauden aikana suoritettu sairausvakuutuslain (364/63) mukaista äitiys- tai vanhempainrahaa vähintään 50 arkipäivältä ja jos lainansaaja ei ole kyseisen lukukauden aikana saanut opintotukea. Jos lainansaajan viimeisen opintorahan, aikuisopintorahan tai asumislisän saantikuukauden päättymisestä on ennen koron erääntymiskuukauden alkamista kulunut enemmän kuin 12 kuukautta, korkoa ei kuitenkaan makseta.

Korot maksetaan valtion varoista

lainansaajan hakemuksesta. Kansaneläkelaitos antaa tarkemmat ohjeet hakumenettelystä.

3 luku

Taloudellinen tarvehankinta

29 §

Muutoksenhaku

Opintotukietuutta koskevaan päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta opintotuen muutoksenhakulautakunnalta ja muutoksenhakulautakunnan päätökseen tyytymätön vakuutusoikeudelta 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Vakuutusoikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

41 §

Tietojenantovelvollisuus

Opiskelija on velvollinen ilmoittamaan kansaneläkelaitokselle opintotukietuuden myöntämiseksi tarvittavat tiedot. Opiskelija on myös velvollinen ilmoittamaan kaikista opintotukietuuteen vaikuttavista muutoksista.

42 §

Tietojen käyttö

Siitä poiketen, mitä henkilörekisterilain (471/87) 16 §:ssä säädetään, kansaneläkelaitos voi käyttää opintotukietuutta koskevia päätöksiä tehdessään hallussaan olevia opintotukietuutta koskevan asian ratkaisemista varten tarvittavia tietoja opiskelijan perhesuhteista taikka opiskelijan tai hänen vanhempiensa taloudellisesta asemasta. Tietoja käytettäessä on varmistettava niiden virheettömyys. Tietoja voidaan käyttää vain siinä laajuudessa kuin niitä 41 §:n 1 momentin nojalla tulisi antaa kansaneläkelaitokselle.

Opetusministeriöllä on oikeus saada kansaneläkelaitokselta opintotukietuuden saajia koskevia tietoja siltä osin kuin se on tarpeen opetusministeriölle kuuluvien opintotukietuuksien tilastointi-, suunnittelu- ja kehittämistehtävien hoitamiseksi. Näihin tietoihin ei saa sisällyttää etuudensaajan tunnistamisen mahdollistavia tietoja.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 1996.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 22 päivänä syyskuuta 1995

Tasavallan Presidentti

MARTTI AHTISAARI

Ministeri *Claes Andersson*

L a k i

opintotukilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 21 päivänä tammikuuta 1994 annetun opintotukilain (65/94) 29 §:n 1 momentti, 41 §:n 1 momentti ja 42 §, sekä
lisätään 2 §:ään uusi 2 momentti sekä lakiin uusi 16 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

2 § *Opintotukietuudet*

Työttömän ja äitiys- tai vanhempainrahaa saavan henkilön tämän lain mukaisen opintolainan erääntyneet korot voidaan tässä laissa säädetyn edellytyksin maksaa valtion varoista ilman takaisinmaksuvelvollisuutta.

16 a § *Opintolainan koron maksaminen valtion varoista*

Valtion varoista maksetaan opintonsa päättäneen työttömän henkilön opintolainan erääntyneet korot pankille valtioneuvoston erikseen vahvistaminen perustein.

Valtion varoista maksetaan opintolainan erääntyneet korot myös, jos lainansaajalle on koron erääntymispäivää edeltävän kuuden kuukauden aikana suoritettu sairausvakuutuslain (363/63) mukaista äitiys- tai vanhempainrahaa vähintään 50 arkipäivältä eikä hän ole sen lukukauden aikana, jona korko erääntyy, saanut opintotukea. Jos lainansaajan viimeisen opintorahan, aikuisopintorahan tai asumislisän saantikuukauden päättymisestä on ennen koron erääntymiskuukauden alkamista kulumut enemmän kuin 12 kuukautta, korkoa ei kuitenkaan makseta.

Korot maksetaan valtion varoista lainansaajan hakemuksesta. Kansaneläkelaitos antaa tarkemmat ohjeet hakemismenettelystä.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

29 §
Muutoksenhaku

Opintotukipäätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta opintotuen muutoksenhakulautakunnalta ja muutoksenhakulautakunnan päätökseen tyytymätön vakuutusoikeudelta 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Vakuutusoikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

29 §
Muutoksenhaku

Opintotukietuutta koskevaan päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta opintotuen muutoksenhakulautakunnalta ja muutoksenhakulautakunnan päätökseen tyytymätön vakuutusoikeudelta 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Vakuutusoikeuden päätökseen ei saa hakea muutosta valittamalla.

41 §
Tietojenantovelvollisuus

Opiskelija on velvollinen ilmoittamaan kansaneläkelaitokselle opintotuen myöntämiseksi tarvittavat tiedot. Opiskelija on myös velvollinen ilmoittamaan kaikista opintotukeen vaikuttavista muutoksista.

41 §
Tietojenantovelvollisuus

Opiskelija on velvollinen ilmoittamaan kansaneläkelaitokselle *opintotukietuuden* myöntämiseksi tarvittavat tiedot. Opiskelija on myös velvollinen ilmoittamaan kaikista *opintotukietuuteen* vaikuttavista muutoksista.

42 §
Tietojen käyttö

Siitä poiketen, mitä henkilörekisterilain (471/87) 16 §:ssä säädetään, kansaneläkelaitos voi käyttää opintotukea koskevia päätöksiä tehdessään hallussaan olevia opintotukiasian ratkaisemista varten tarvittavia tietoja opiskelijan perhesuhteista tai opiskelijan tai hänen vanhempiansa taloudellisesta asemasta. Tietoja käytettäessä on varmistettava niiden virheettömyys. Tietoja voidaan käyttää vain siinä laajuudessa kuin niitä 41 §:n 1 momentin nojalla tulisi antaa kansaneläkelaitokselle.

Opetusministeriöllä on oikeus saada kansaneläkelaitokselta opintotuen saajia koskevia tietoja siltä osin kuin se on tarpeen opetusministeriölle kuuluvien opintotuen tilastointi-, suunnittelu- ja kehittämistehtävien hoitamiseksi. Näihin tietoihin ei saa sisällyttää tuensaajan tunnistamisen mahdollistavia tietoja.

42 §
Tietojen käyttö

Siitä poiketen, mitä henkilörekisterilain (471/87) 16 §:ssä säädetään, kansaneläkelaitos voi käyttää *opintotukietuutta* koskevia päätöksiä tehdessään hallussaan olevia *opintotukietuutta koskevan asian* ratkaisemista varten tarvittavia tietoja opiskelijan perhesuhteista tai opiskelijan tai hänen vanhempiansa taloudellisesta asemasta. Tietoja käytettäessä on varmistettava niiden virheettömyys. Tietoja voidaan käyttää vain siinä laajuudessa kuin niitä 41 §:n 1 momentin nojalla tulisi antaa kansaneläkelaitokselle.

Opetusministeriöllä on oikeus saada kansaneläkelaitokselta *opintotukietuuden* saajia koskevia tietoja siltä osin kuin se on tarpeen opetusministeriölle kuuluvien *opintotukietuuksien* tilastointi-, suunnittelu- ja kehittämistehtävien hoitamiseksi. Näihin tietoihin ei saa sisällyttää etuudensaajan tunnistamisen mahdollistavia tietoja.

Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 1996.

Ennen lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.